

På tok för lätt för IB-elever att få toppbetyg

Svenska Dagbladet den 20 november 2016

Debatten om hur betygen från IB, eller International Baccalaureate som programmet heter, ska översättas till svenska betyg rasar efter att UHR kommit med ett förslag om att göra om den nuvarande skalan. Medan kritikerna har rätt i att UHR:s förslag är för strikt så har de fel i att den nyvarande översättningen ska behållas. En bibehållen konvertering gör det nämligen på tok för lätt för IB-studenter att få toppbetyg.

IB har sen länge fått sin betygsskala konverterad till svenska betyg. Under åren har skalan ändrats ett flertal gånger och det går lätt att konstatera att IB under långa perioder varit en gräddfil.

På IB får man som mest 45 poäng och fram till 2000 översattes 36 poäng eller mer till 20,0. Det finns inga data för svenska IB-program från denna tid men konverteringen innebar att runt 20 procent av alla IB-studenter ansågs ha svenska maxbetyg (källa: IB Statistical Bulletin, May, olika år). Motsvarande andel av Natur-studenterna var vid denna tid någon eller ett par tiondels procent (källa: Skolverket). Försvinnande få, med andra ord.

Höstterminen 2000 skrevs IB-betygens värde ner och 38 poäng eller mer bedömdes motsvara 20,0. Denna nya skala innebar att mellan 11 och 13 procent av IB-studenterna fick maximala betyg. Motsvarande andel på Natur ökade under samma period från en halv procent år 2000 till cirka 3,5 procent 2007. Andelen IB-studenter med maxbetyg var alltså fortsatt flerdubbelt högre än andelen på Natur.

Den generösa konverteringen uppmärksammades och höstterminen 2008 infördes den nu gällande skalan. 40 poäng eller mer ger maxbetyg, vilket innebär runt 7 procent av IB-studenterna. För denna period finns data även för svenska IB-program och andelen med 40-45 poäng i Sverige överlappar rätt väl med IB globalt. Svenska IB-studenter verkar alltså vara rätt lika dem i andra länder.

Under perioden fram till 2014 var betygsskalorna nästan i paritet — 3,5-4 procent med maxbetyg på Natur mot 6-7 procent på IB — men då var det dags för nästa förändring, Gy11. Gy11 innebar att A-F-betyg infördes och det blev omgående svårare att få svenska toppbetyg. Andelen med 20,0 från Natur föll kraftigt och var förra året 0,75 procent. Det förefaller därför orimligt att hålla fast vid den gällande IB-konverteringen.

En synpunkt som framförts för att motivera en bibehållen skala är att selektionen till IB är annorlunda än till Natur, varför det vore rimligt att betrakta IB-studenterna som starkare. Påståendet stämmer dock inte. Ser man till meritvärden från grundskolan så är studenterna på IB närmast identiska med dem på Natur (källa: Skolverket).

En lämplig utgångspunkt är därför att konverteringen av IB-poäng bör resultera i en betygsfördelning som ungefärligen matchar betygsfördelningen bland studenter från Natur. Så har dock inte UHR:s nu liggande förslag tagits fram. Istället förefaller UHR ha matchat mot alla studieförberedande program. Eftersom selektionen av elever till IB, precis som till Natur, är tydligt positiv är detta knappast rimligt.

Med hjälp av data över betygsfördelningen från Natur år 2015 (källa: Skolverket) har jag på Ekonomistas.se tagit fram alternativ konvertering baserad på en enkel princip: om en student befinner sig i den översta procenten enligt IB:s globala fördelning så ska hen också hamna i den översta procenten i betygsfördelningen från Natur.

För studenter med höga IB-poäng är denna konvertering striktare än den nuvarande; skalan innebär att det bör krävas minst 44 IB-poäng för att få 20,0 i slutbetyg. Å andra sidan är den generösare än UHR:s förslag. En bit längre ner i fördelningen är så skalan närmast identiskt med den nu gällande konverteringen, men betydligt generösare än förslaget från UHR. Detta är naturligt eftersom övergången till A-F-betyg inte påverkade betygssnittet i Sverige. Däremot blev det svårare att få riktigt höga betyg.

Två frågor infinner sig. Blir kanske studenterna bättre (eller sämre) studieförberedda på IB än på Natur? Det är möjligt, men i dagsläget finns mig veterligen inga rapporter som visar på några tydliga skillnader. En jämförelse av resultat på högskoleprovet tyder exempelvis på mycket små skillnader mellan studenter från IB och Natur, men samtidigt ska högskoleprovets kapacitet att förutspå studieframgång inte överdrivas. Om framtida studier finner tydliga skillnader så kan det då finnas anledning att justera skalan på endera hållet.

En annan fråga är om inte det faktum att runt 40 IB-poäng räcker för att komma in på elituniversitet som Oxford tyder på att IB-studenter trots allt är betydligt bättre än studenter från Natur. Vad resonemanget missar är att elituniversitet sällan baserar sin antagning på ett enskilt kriterium. Att komma över en viss nivå på IB innebär alltså i allmänhet inte platsgaranti utan snarast att det är lönt för IB-studenter att söka.

När man som i Sverige antar på ett enskilt kriterium så blir det väldigt trångt kring just detta. Det är därför naturligt att betygsgränsen för att komma in på Handelshögskolan i Stockholm eller på läkarprogrammet ligger högre än gränsen för motsvarande IB-poäng vid Oxford.

För den som misstänker att det inte är en fundamental skillnad mellan studenter med 19,9 och 20,0 i betyg ter sig system som Oxfords rätt sympatiska, men det är inte ett system som idag används i Sverige. Så länge vi har det system som vi har så bör även IB behandlas därefter. Allt annat vore att på oklara grunder nedvärdera övriga studenter.

I en artikel på SvD Debatt (18/11) framför ett antal ambassadörer och debattörer synpunkten att IB är ett värdefullt inslag i det svenska skolväsendet och att en striktare konvertering skulle hämma Sveriges konkurrenskraft. Medan jag delar synpunkten att IB är ett värdefullt inslag så bör IB rimligen kunna leva på egna meriter snarare än genom att locka med en generös betygskonvertering.

Ett sista argument som framförts är att den historiska betygsinflationen i Sverige innebär att man i konverteringen måste ta höjd för framtida inflation. Detta är i mina ögon enbart ett försök att skriva upp värdet på IB:s betyg. Om det visar sig att betygen på Natur börjar öka så är det en smal sak att justera skalan efterhand.

För att komma tillrätta med betygsinflation och bristande likvärdighet i betygssättningen är IB:s modell med extern examination intressant och väl värd för beslutsfattarna att begrunda. Det vore därför särskilt ironiskt om IB genom en bibehållen betygskonvertering återigen blev en gräddfil till de riktigt höga betygen.

Jonas Vlachos, professor i nationalekonomi
Stockholms universitet och IFN